

# **Učitel/Učící knihovník a jeho žáci v managementu výuky**

**Předmět Design vzdělávacího procesu**

Pavλίna Mazáčová

# Management vyučování

- **Dovednosti učitele / učícího knihovníka, jejichž uplatňování mu pomůže řídit a organizovat učební činnosti tak, aby žáci/účastníci strávili co největší část vzdělávacího programu produktivní prací**
- Učitel / Lektor „pod tlakem“ řešení několika úkolů současně
- Začátky lekcí
- Přechody
- Ukončení lekcí

# Fáze začátku vzdělávacího programu

- Dochvilnost
- Připravenost
- Psychodidaktika „mrtvého času“ výuky
  - ?
- Signály začátku společného učení
  - Řečové
  - Neverbální
  - Otázky

# Fáze přechodů v hodině

- Plynulost VERSUS trhavost
- Obsah učebních činností
- Řazení učebních činností
  
- Učitel / lektor zvažuje **přechody** mezi činnostmi za konkrétních situací (samostatná práce -> další plánovaná učební činnost / práce ve skupinách -> diskuse)
- Učitel / lektor zvažuje poskytovat **pokyny** individuálně, NEBO frontálně

# Fáze ukončení vzdělávacího programu

TŘI důležité faktory řízení edukačního programu

- 1) včasný konec hodiny / programu
- 2) příprava účastníků/žáků na ukončení programu
- 3) přesun účastníků z učebny / knihovny jinam

# Dobré signály

Spjaté se zkušeností, praxí, vliv osobnosti učitele/lektora

- výraz tváře
- tón hlasu
- styl řeči
- navázání očního kontaktu
- gesta
- postoj těla

# Verbální činnosti učitele / učícího knihovníka

Evokační otázka:

- *Které verbální (slovní) činnosti provádí učitel/lektor v průběhu hodiny/vzdělávacího programu?*

# Výklad

- Informování, popis a vysvětlování
- Dovednost učitele/učícího knihovníka výstižně se vyjadřovat
- Výstižnost výkladu (nejvíce) přispívá k dosažení dobrých učebních výsledků
- **Tzv. interaktivní výklad: formou otázek a rozvíjením odpovědí účastníků/žáků**
  - proč a), b)...?



# Funkce výkladu

- Upoutat a udržet **pozornost** žáků/studentů a jejich zájem o téma
- Navození kladných **postojů**, pozitivního **očekáváníí** u žáků/studentů
- Zajistit soustředěnost žáků/studentů
- Fáze „evokace“ dle E-U-R → výklad proložen otázkami na účel a téma vzdělávacího programu MV
- Vést žáky/studenty k **uvědomění si kontextu**
- Pokyny lektora
- Tón a síla hlasu

# Efektivní výklad

- Proložen **otázkami**
- Složitost výkladu (úroveň mluveného projevu) musí odpovídat kognitivním schopnostem žáků-jednotlivců = významná dovednost (začínajícího) učitele/učícího knihovníka
- Dovednost lektora rozhodnout, jak velkými kroky mohou žáci/studenti postupovat od kompetencí začátku programu k cílovým kompetencím programu (lekce)

## **5 znaků efektivního výkladu:**

- Výstižnost, jasnost, plynulost
- Projevu důrazu a zájmu
- Používání příkladů
- Organizace
- Zpětná vazba

# Kladení otázek

- Klíčová dovednost pro efektivní výuku
- Najdeme jiné povolání, kde se tolik času věnuje kladení otázek, na které známe odpověď? 😊

***Proč učitel/učící knihovník klade žákům/studentům otázky?***

# Efektivita kladení otázek

- Dovednost zapojit otázkami celou studijní skupinu do aktivní činnosti
- Dovednost napovídat a pomáhat žákům/studentům při hledání odpovědi
- Dovednost správně načasovat otázky a pauzy mezi nimi
- ...
- Dovednost efektivně využívat písemných otázek

## Doporučení pro kladení otázek

- Odpovídání jednotlivce na otázky před spolužáky – emoční náročnost
  - *Jak tuto situaci zvládat? (viz také domácí aktivita na příští hodinu)*
- Dbát na to, aby se žáci/studenti nevyhýbali odpovědím a komunikaci s učícím knihovníkem/lektorem

# Jak formulovat otázky směrem k žákům/studentům?

- Nejprve **otázka**, poté oslovený **žák/student** a učitelova/**lektorova prosba/výzva** o odpověď
  - **Proč?**
- Reformulace otázky – **kdy, proč?**
- Ptát se na odpověď se zájmem + řeč těla
- Pomoc s odpovědí, nápověda – **co je jejím smyslem?**
- „Kontrolovat“, JAK žák/student ke své odpovědi dospěl

# Diskuse

- Ve formálním i neformálním vzdělávání je řízena učitelem / učícím knihovníkem/lektorem
- *Kdy může začít diskuse? 😊*
- Lektorovo řízení diskuse – s jakým cílem?
- Práce učitele/učícího knihovníka s dynamikou skupiny, s chybami žáků/studentů

# Učební úkoly

- Činnosti **organizované** učitelem/učícím knihovníkem
- Důležité prvky v rámci dynamiky učební skupiny, procesu a výsledku učení
  - Zadání - kritéria
  - Očekávání od žáků
  - Smysluplnost
  - Pro vazba s žitou praxí žáka
  - Odpovědnost žáka/studenta za výsledek své práce
- Věnovat pozornost učebním dovednostem žáků spíše než úkolům samotným
  - *Jaký smysl má diskuse v malých skupinkách?*
  - *Jak se ze zadaného textu získají potřebné informace?*

# Kooperativní činnosti

- Proč je učitel/lektor zařazuje do edukačního programu?
  - a) ...
  - b) ...
- Aktivní učení



# Kooperativní činnosti

## ZPŮSOBY DĚLENÍ DO SKUPIN

Součástí aktivního učení je práce v malých skupinách.

- Kartičky pro přiřazení do skupin
- Puzzle
- Hledání slavných přátel nebo rodin z filmů
- Jmenovky
- Narozeniny
- Hrací kostky
- Tahání čísel
- Příchuti bonbonů
- Výběr oblíbených předmětů
- Pomůcky pro žáky

## ROLE ŽÁKŮ VE SKUPINĚ

- Koordinátor = řídicí osoba
- Mluvčí = prezentuje práci při prezentačním kruhu
- Časoměřič = sleduje čas, plnění zadání
- Pomůckář = zajišťuje pomůcky (nůžky, lepidla, pracovní listy apod.)
- Další role – Zapisovatel, Těšitel, Rejpal...



# Činnosti učitele / učícího knihovníka v aktivní výuce

- Stanovení cílů hodiny
- Příprava (pracovní listy, vytvoření skupin, úkoly pro žáky, uspořádání učebny, materiál, pomůcky, postupy pozorování)
- Práce při hodině (vysvětlení úkolů, seznámení s cílem, připomenutí pravidel – osobní odpovědnost, pravidlo „tří“, tichý hlas, co budeme hodnotit)
- Pozorování žáků a intervence
- Prezentace, rozbor a hodnocení práce skupin (využití hodnotících dotazníků, zápis informací, oslava učení žáků, zakládání do portfolia)

# Přizpůsobení práce učitele / lektora schopnostem žáků/studentů

- Problém: Jak uspokojovat potřeby žáků schopnějších/nadaných?
  - Praxe?
- Práce žáků v homogenních / heterogenních skupinách
- **Rozhodnutí učitele / lektora = jakého pokroku mohou žáci/účastníci dosáhnout v dané hodině / lekci**
- **NE** zadávání úkolů na takové úrovni, kterou jsou žáci/účastníci schopni s úspěchem vždy zvládnout
  - Zóna nejbližšího vývoje (Vygotsky), „lešení“ (*V dětském věku je dobré jen takové učení a vyučování, které předbíhá vývoj, vede vývoj za sebou*)

# Průběh výuky a práce s potřebami žáků/účastníků

- Zjišťování míry porozumění tématu/učivu prostřednictvím OTÁZEK
- POZOR – problém: studentovo (ne)porozumění učivu a samostatná práce
- Ostých žáků/účastníků
- Obvykle je třeba počítat s tímto: učitelova/ lektorova iniciativa (sledování učebních postupů), **NE** žákovo/studentovo odhodlání ptát se
- Verbalizace očekávání lektora směrem k účastníkům (kvalitnější práce, větší pokrok ...)
- Žitá zkušenost účastníků v učivu
- Individualizovaná pracovní schémata – význam instrukcí pro práci

# Podpora aktivního zapojení účastníků programu do výuky

- A) činnosti účinné ze **vzdělávacího** hlediska
- B) Činnosti účinné z hlediska **udržení aktivní účasti žáků/studentů na edukaci**
  - *Jaká je vaše praxe?*
- Sledování pokroku žáků
- Tempo a plynulost výuky ovlivňují faktory jako:
  - **Tzv. překrývání** – simultánní činnosti lektora: naslouchání jednomu studentovi/žákovi a sledování celé skupiny, případně řešení vyrušování žáků)
  - **Přepínání pozornosti** (Strategie řízení třídy, s. 69)

# Kurátorský výběr zdrojů

- CANGELOSI, James S. *Strategie řízení třídy: jak získat a udržet spolupráci žáků při výuce*. Vyd. 4. Přeložil Milan KOLDINSKÝ. Praha: Portál, 2006. Pedagogická praxe (Portál). ISBN 80-7367-118-2.
- FONTANA, David. *Psychologie ve školní praxi: příručka pro učitele*. Vyd. 4. Přeložil Karel BALCAR. Praha: Portál, 2014. ISBN 978-80-262-0741-2.
- PETTY, Geoffrey. *Moderní vyučování*. 6., rozš. a přeprac. vyd. Přeložil Jiří FOLTÝN. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0367-4.